

Ст.викладач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Херсонського юридичного інституту ХНУВС, майор міліції Волкович О.Ю.

Поняття та структура механізму державного управління господарськими товариствами

Механізм адміністративно-правового регулювання є однією з провідних категорій адміністративного права, що дозволяє забезпечити ефективний захист прав, свобод і законних інтересів господарських товариств, публічний інтерес держави і суспільства у сфері господарювання.

Перше, на що хотілося б звернути увагу, це те, що зазначена категорія не має законодавчого позитивного оформлення. Відповідно всі поняття та запропоновані на цій основі структури механізму адміністративно-правового регулювання мають доктринальний характер. Не є виключеннями із зазначеного відносини у сфері державного управління господарськими товариствами. Тим самим механізм державного управління господарськими товариствами потребує додаткового висвітлення на основі загальної та деяких спеціальних теорій адміністративного права та пристосування її до аналізованих проблем.

На думку С. Т. Гончарука, під механізмом адміністративно-правового регулювання слід розуміти систему адміністративно-правових засобів (елементів), з допомогою яких здійснюється правове регулювання (упорядкування) суспільних відносин у сфері державного управління. Він до структури зазначеного механізму відносить: адміністративно-правові норми, акти тлумачення та акти реалізації адміністративно-правових норм; адміністративно-правові відносини [1, с. 23]. У свою чергу С. В. Ківалов, Л.Р. Біла до елементів механізму адміністративно-правового регулювання відносить: адміністративно-правові норми, реалізацію адміністративно-правових норм; джерела адміністративного права; адміністративно-правові відносини тощо [2, с. 102-103].

Здійснюючи висвітлення проблем науки теорії управління, О. В. Ольшанський зазначає, що за класичним визначенням «механізм управління» об'єднує цілі, принципи, завдання, функції, методи управління певної сфери [3, с. 7]. Я. В. Греца, досліджуючи проблеми у сфері захисту прав і законних інтересів суб'єктів податкових відносин визначає, що правовий механізм реалізації та захисту слід розглядати як сукупність правових засобів, за допомогою яких кожним суб'єктом здійснюються його правові можливості, усуваються ті негативні умови, що можуть завдати шкоди практичному втіленню можливостей, відновлюється правове становище у випадку порушення суб'єктивного права. Я. В. Греца елементами механізму реалізації та захисту прав суб'єктів податкових відносин визначив: правові норми, самі права та юридичні обов'язки, правосвідомість [4, с. 9-11]. В. В. Галунько, розкриваючи у вузькому розумінні зміст механізму адміністративно-правової охорони права власності, до його складу відносить такі елементи: 1) адміністративно-правові норми; 2) адміністративно-правові відносини: а) суб'єкти державного управління; б) юридичні факти (правомірних і протиправних дій та подій); в) об'єкти охоронного впливу; 3) індивідуальні акти; 4) форми; 5) засоби діяльності суб'єктів управління, які використовуються з метою публічної охорони власників майна та всіх осіб, які з їх шкідливим майном пов'язані [5, с. 6-8, 25].

З урахуванням зазначених вище позицій науковців вважаємо, що механізм державного управління господарськими товариствами характеризується такими рисами:

1) є складовою механізму адміністративно-правового регулювання сфери господарювання;

2) полягає у системі адміністративно-правових засобів (елементів), з допомогою яких здійснюється юридично-владний вплив суб'єктів публічного управління на об'єкти державного управління господарськими товариствами;

3) його основою є адміністративно-правові норми;

4) до інших складових механізму державного управління господарськими товариствами належать: принципи діяльності суб'єктів державного управління у цій сфері; адміністративно-правові відносини; форми; засоби та адміністративні процедури реалізації адміністративно-правових норм.

Отже, механізм державного управління господарськими товариствами – це система адміністративно-правових засобів (елементів), з допомогою яких здійснюється юридично-владний вплив суб'єктів державного управління на об'єкти державного управління господарськими товариствами. До його складу належать: адміністративно-правові норми; адміністративно-правові відносини; форми; засоби та адміністративні процедури реалізації адміністративно-правових норм.

Основою механізму державного управління господарськими товариствами є адміністративно-правова норма. На слушну думку К. Л. Бугайчука, адміністративно-правова норма – це правило поведінки, встановлене державою (Верховною Радою України, органом виконавчої влади), призначенням і безпосередньою метою якого є регулювання суспільних відносин у сфері державного управління [6, с. 78].

Таким чином, під адміністративно-правовою нормою у сфері державного управління господарськими товариствами слід розуміти встановлені, санкціоновані або ратифіковані державою, формально визначені, юридично обов'язкові, охоронювані засобами державного примусу правила поведінки учасників суспільних відносин щодо реалізації суб'єктами державного управління своїх прав та виконання покладених на них обов'язків з управління господарськими товариствами.

Правове регулювання у сфері державного управління господарськими товариствами регламентується численними нормативно-правовими нормами, зовнішнім виявом яких є: Господарський кодекс України, КУпАП, КАС України, Закони України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про основні засади державного нагляду

(контролю) у сфері господарської діяльності», «Про дозвільну систему у сфері господарювання», «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», «Про державну підтримку малого підприємництва» та ін. На їх основі та за їх виконанням суб'єкти публічного управління здійснюють виконавчо-розпорядчу діяльність щодо забезпечення державного управління господарськими товариствами.

Таким чином, основним елементом механізму державного управління господарськими товариствами є адміністративно-правові норми, на основі зовнішнього прояву яких (джерел адміністративного права) суб'єкти державного управління здійснюють виконавчо-розпорядчу діяльність щодо забезпечення державного управління господарськими товариствами.

Важливим чинником механізму державного управління господарськими товариствами є адміністративно-правові відносини. Відповідно до теоретичних положень адміністративного права адміністративно-правові відносини – це суспільні відносини, учасники яких виступають носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права [7, с. 40]. До їх складу вчені-адміністративісти відносять суб'єкти, об'єкти та юридичні факти [7, с. 9-10].

Таким чином, до складу адміністративно-правових відносин державного управління господарськими товариствами належать суб'єкти й об'єкти державного управління та юридичні факти.

Підставами виникнення, зміни і припинення адміністративно-правових відносин є юридичні факти, тобто життєві обставини, з якими закон пов'язує існування і розвиток правовідносин. За загальним правилом юридичні факти поділяються на дії і події. У сфері державного управління господарськими товариствами правомірні дії відповідають вимогам адміністративно-правових норм. До правомірних дій належать акти державного управління (укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств, відомств тощо). Крім того, у зазначеній сфері важливе значення щодо виникнення, зміни і припинення адміністративно-правових відносин

відіграють індивідуальні акти – правові приписи персоніфікованого характеру. З іншого боку, більшість дій суб'єктів господарювання також є правомірними, відповідно до вищезазначених джерел права вони мають право на свій ризик вести господарську діяльність, отримуючи при цьому прибуток, витрачаючи його на власний розсуд, але зобов'язані при цьому сплачувати податки та інші обов'язкові публічні платежі, дотримуватись стандартів і технічних умов щодо якості своїх товарів та надання послуг.

У випадку ж порушення диспозицій адміністративно-правових норм дії як суб'єктів державного управління, так і суб'єктів господарювання набувають ознак протиправності та тягнуть за собою застосування засобів адміністративного примусу.

Отже, проведений аналіз дає підстави зробити такі висновки:

- механізм державного управління господарськими товариствами є складовою механізму адміністративно-правового регулювання сфери господарювання;
- механізм державного управління господарськими товариствами – це система адміністративно-правових засобів (елементів), з допомогою яких здійснюється юридично-владний вплив суб'єктів державного управління на об'єкти державного управління господарськими товариствами;
- до його складу належать: адміністративно-правові норми; адміністративно-правові відносини; форми; засоби та адміністративні процедури реалізації адміністративно-правових норм.

Література:

1. Гончарук С. Т. Адміністративне право України. Загальна та Особлива частини : [навчальний посібник] / Степан Тихонович Гончарук. – К. : Видавничий дім «Аванпост-прим», 2000. – 240 с.

2. Ківалов С. В. Адміністративне право України : [навч.-метод. посіб.] / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. – Одеса : Юридична література, 2002. – 312 с.

3. Онищук Н. В. Методы государственного управления внедрением

научно-технических достижений / Николай Васильевич Онищук ; отв. ред. В.Б. Аверьянов. – К. : Наукова думка, 1990. – 96 с.

4. Греца Я. В. Правовий механізм реалізації та захисту прав і законних інтересів суб'єктів податкових правовідносин : [монографія / Ужгородський національний ун-т ; Інститут держави і права країн Європи Ужгородського національного ун-ту. Юридичний факультет] / Я. В. Греца, Ю. М. Бисага. – Ужгород : Ліра, 2007. – 208 с. – Додатковий тит. арк. англ. мовою.

5. Галуцько В. В. Адміністративно-правова охорона права власності в Україні» : дис. ... доктора юрид. наук. 12.00.07 / Валентин Васильович Галуцько. – Харків, 2003. – 393 с.

6. Адміністративне право України : підруч. / [Битяк Ю. П., Богуцький В. В., Гаращук В. М. та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. – Харків : Право, 2001. – 528 с.

7. Адміністративне право України : Академічний курс : [підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл.] : [у 2 т.] / [Авер'янов В. Б., Битяк Ю. П., Зуй В. В. та ін.] ; голова ред. кол. В. Б. Авер'янов. – К. : Юридична думка, 2004.– Т. 1 : Загальна частина. – 584 с.